

TEMA: MIGRACIJA I SVET ZANIMANJA

Prethodna napomena: Pitanja nastanjivanja i dozvole za rad su raznolika i kompleksna. Postoje mnogi detalji i posebni propisi, koji se moraju uzeti u obzir u pojedinačnim slučajevima. Naši navodi su samo jedan prvi, kratki prikaz problema, koji Vas treba upoznati sa tematikom. Na kraju članka ćete naći nekoliko sajtova i ustanova koje će Vam rado pomoći kod detaljnijih pitanja.

Globalizacija i interkulturalnost danas sve više obeležavaju naše društvo. Interkulturalna kompetencija se sve više smatra važnom i perspektivnom ključnom kompetencijom. U javnoj diskusiji u centru pažnje međutim često stoje konflikti, nesporazumi i predrasude koje rezultiraju iz suživota i zajedničkog rada ljudi različitog etničkog porekla i kulture. Ovo srastanje međutim nudi isto toliko šansi: Šanse da učimo jedni od drugih, otvorimo sopstveni horizont za novo i nepoznato i time razvijamo razumevanje za druge.

Razlozi, iz kojih ljudi trajno ili privremeno napuštaju svoju zemlju rođenja i žive i rade u nekoj drugoj zemlji, su raznoliki:

- ▶ Bežanje od ratova, političkog ili verskog proganjanja
- ▶ Traženje boljih uslova života, mogućnosti rada i zarade
- ▶ Spajanje porodice
- ▶ U svrhe obrazovanja i stručnog usavršavanja, takođe u okviru programa razmene studenata
- ▶ Skupljanje iskustava u inostranstvu u okviru obrazovanja, Trainee-programa
- ▶ Da bi bolje naučili jezike
- ▶ Kao predstavnici preduzeća u inostranim predstavništvima
- ▶ Korišćenje šansi za karijeru i mogućnosti poslovnog razvoja
- ▶ itd.

Već ovo grubo nabrojanje ukazuje na veliki broj mogućih motiva. O migraciji se međutim govori tek kod trajne promene mesta boravka (dakle ne kod privremenog boravka radi studija ili rada, Au-Pair angažmana ili kod sezonske radne snage).

Statistika. Doseljavanje u Austriju je 2006. godine iznosilo okruglo 101.000 ljudi (od toga 13.349 zahteva za azil), istovremeno je iselilo okruglo 73.000 ljudi (od toga 20.500 Austrijanaca). Izvor: Statistik Austria

Za omladince i odrasle sa migrantskom pozadinom u Austriji postoji niz programa za integraciju i unapređivanje (npr. jezički kursevi, multikulturalni projekti, pravno savetovanje i pratnja za migrante) koji trebaju omogućiti i olakšati ulaz u društveni i poslovni život.

1. DEFINICIJA I ZAKON

Zakon o zapošljavanju stranaca. Zapošljavanje lica bez austrijskog državljanstva je u Austriji regulisano Zakonom o zapošljavanju stranaca (AuslBG). Zavisno od uslova se mogu izdati različite dozvole koje omogućavaju pristup austrijskom tržištu rada:

- Radna dozvola (“Arbeitsurlaubnis”),
- Oslobođajuća karta (“Befreiungsschein”),
- Dozvola za zapošljavanje („Beschäftigungsbewilligung“),
- Uverenje o zajemčenju (“Sicherungsbescheinigung”),
- Dozvola za stranu ključnu radnu snagu (“Zulassung ausländischer Schlüsselkräfte”)
- itd.

Od Zakona za zapošljavanje stranaca (AuslBG) su između ostalih izuzeti (nepotpun spisak):

- Priznate izbeglice prema konvenciji (ne obični azilanti)
- Subsidijarni nosioci prava zaštite koji taj status imaju duže od jedne godine (to su odbijeni azilanti koji se ne mogu proterati iz različitih razloga, npr. jer u domovini vlada rat)
- Strani bračni drugovi i maloletna deca Austrijanaca
- Građani EPP-a i EU-a, te švajcarski državljani (ograničenja: za državljane iz novih država članica EU-a važe prelazni propisi)
- Pripadnici određenih poslovnih grupa, npr. diplomate, nastavnici i istraživači, negovatelji (važi za ljude iz novih država članica EU-a uz određena ograničenja).

Integracioni sporazum

Integracioni sporazum predviđa **obavezne integracione kurseve nemačkog**. Svrha integracionog sporazuma je sticanje osnovnog poznavanja nemačkog jezika, da bi se moglo učestvovati u društvenom, privrednom i kulturnom životu u Austriji. Državljanima trećih država (to su svi građani država koje nisu članice EU-a i EEP-a) se izdavanjem ili produžavanjem boravišne dozvole obavezuju na ispunjavanje integracionog sporazuma.

Od integracionog sporazuma su izuzeta lica

- koja su u trenutku ispunjavanja maloletna,
- od kojih se na osnovu duboke starosti ili zdravstvenog stanja ne može tražiti ispunjenje,
- koja pismeno izjave da njihov boravak neće trajati duže od 24 meseca i koja se time odriču podnošenja zahteva za produženje.

2. NASTANJENJE

Prvi uslov za pristup tržištu rada za lica bez austrijskog državljanstva je da su legalno nastanjeni u Austriji. Pri tome postoje različite vrste dozvola za boravak od kojih ovde navodimo samo tri najvažnije.

1. Boravišna dozvola („Aufenthaltsbewilligung“)

Za privremeni boravak u Austriji bez namere nastanjenja potrebna je takozvana **boravišna dozvola**. Njom su pogođeni na primer učenici, studenti, umetnici, odaslanje nesamostalnih zaposlenika inostranih firmi bez sedišta u Austriji itd.

2. Dozvola za nastanjenje („Niederlassungsbewilligung“)

Dozvola za nastanjenje je **ograničeno odobrenje boravka** za lica koja u Austriji ne borave samo privremeno. Kod prvog nastanjenja se dozvola izdaje na **jednu godinu** (dozvola za nastanjenje za ključnu radnu snagu do 18 meseci).

3. Trajni boravak EZ („Daueraufenthalt EG“)

Boravišni naslov „Trajni boravak EZ“ je **neograničeno pravo boravka**. Zahtev za dodelu ovog prava može podneti onaj ko je u zadnjih **pet godina bez prekida** imao prebivalište u Austriji i uz to ispunio integracioni sporazum (vidi gore).

Boravišni naslov „Trajni boravak – EZ“ omogućava neograničen pristup austrijskom tržištu rada. Pravo boravka je neograničeno, karta koja dokumentuje to pravo se međutim mora obnavljati svakih pet godina.

Zahtevi za **prva boravišna odobrenja** se u normalnom slučaju moraju lično podneti iz inostranstva pre ulaska u Austriju. Zahtevi za produženje se mogu podnositi u Austriji.

3. STUPANJE U RADNI ODNOS

U zavisnosti od dotičnog odobrenja za boravak postoje različiti pristupi tržištu rada. Grupe lica koje na podležu Zakonu o zapošljavanju stranaca (npr. građani EU-a, sa izuzetkom građana novih zemalja članica) u principu imaju neograničen pristup tržištu rada. I lica koja poseduju neograničeno odobrenje boravka („Trajni boravak EZ“) imaju neograničen pristup tržištu rada.

Za grupe lica, koja podležu Zakonu o zapošljavanju stranaca, važi veliki broj različitih odobrenja. Neka od najvažnijih se ovde ukratko predstavljaju:

1. Dozvola za rad („Arbeitserlaubnis“)

Dozvola za rad je lično odobrenje za zaposlenika da u **nekoj određenoj saveznoj pokrajini** zasnuje radni odnos. Ona se može izdati licima koja legalno borave u Austriji.

Zahtev za dozvolu za rad se podnosi kod AMS-a (Zavoda za zapošljavanje) i važi najviše 2 godine, ali se može produžiti kod važećeg radnog odnosa. Dozvola za rad se može izdati i članovima familije podnosioca zahteva (bračni drug i maloletna deca) ako su isti takođe legalno nastanjeni u Austriji.

Za lica s radnom dozvolom poslodavcima nije potrebna nikakva dodatna dozvola za zapošljavanje.

2. Dozvola za zapošljavanje („Beschäftigungsbewilligung“)

Ako strana radna snaga poseduje odobrenje boravka ili slobodu nastanjanja (odnosi se na nove građane EU-a), ali ne poseduje dozvolu za zasnivanje nesamostalnog radnog odnosa, poslodavcu je potrebna dozvola za zapošljavanje.

Zahtev za istu podnosi poslodavac/preduzeće kod Zavoda za zapošljavanje AMS i ista se izdaje na jednu godinu. Zapošljavanje strane radne snage je moguće samo u preduzeću navedenom u zahtevu.

AMS pre izdavanja dozvole mora proveriti da li se za to radno mesto mogu posredovati podobni domaći nezaposleni odnosno primaoci pomoći od AMS-a (Provera tržišta rada). Dozvola za zapošljavanje prestaje da važi raskidanjem radnog odnosa.

Dozvole za zapošljavanje bez provere tržišta rada dobijaju

- ▶ članovi familije (bračni drugovi i maloletna deca) trajno i legalno nastanjenih i zaposlenih stranaca
- ▶ migranti sa „naprednom integracijom“ (Ispunjenje integracionog sporazuma)
- ▶ stranci pogođeni nasiljem u porodici
- ▶ nastanjeni strani omladinci
- ▶ novi građani EU-a iz proširenja EU-a I i II (vidi Zasebne navode 1) za zaposlenje u zdravstvenom ili negovateljskom zanimanju
- ▶ posebne grupe zanimanja i **ključna radna snaga** (ključna radna snaga mora između ostalog posedovati stručnu kvalifikaciju traženu u Austriji i zarađivati najmanje 60% od najviše doprinosne osnovice za socijalno osiguranje. Zahtev za priznavanje kao ključnu radnu snagu mora podneti zaposlenik kod nadležnog predsednika pokrajinske vlade ili kod nadležnog organa okružne uprave. Njegov zahtev mora sadržati obrazloženu saglasnost poslodavca).
- ▶ Kratkoročno zaposleni stranci (npr. sezonski poljoprivredni radnici, između 6 nedelja i 3 meseca) = **Dozvola za zapošljavanje za sezonsku radnu snagu (Dozvola za rad na osnovu kontingenta)** - (“Beschäftigungsbewilligung für Saisonarbeitskräfte”)

3. Oslobađajuća radna dozvola („Befreiungsschein“)

Oslobađajuća radna dozvola je takođe lično odobrenje za strane zaposlenike koje im daje pravo na zasnivanje radnog odnosa **na celoj saveznoj teritoriji** (neograničeni pristup tržištu rada). Poslodavcu u takvim slučajevima ne treba dozvola za zapošljavanje.

Oslobađajuća radna dozvola važi **pet godina** i zahtev za nju se podnosi kod Zavoda za zapošljavanje AMS.

Oslobađajuća radna dozvola se između ostalog izdaje za

- odrasle s dokazom o pet godina legalnog zaposlenja u Austriji u poslednjih osam godina.
- omladince s ispunjenjem zadnje školske godine školske obaveze u Austriji i radnom delatnošću jednog roditelja od najmanje 3 godine u poslednjih 5 godina.
- U svakom slučaju stranac mora imati pravo na nastanjenje u Austriji.

VAŽNO: Stranci koje pogađa jedan od ovih uslova bi alternativno trebali ispitati svoje pravo na izdavanje boravišnog naslova „Trajni boravak – EZ“. Trajni boravak – EZ važi neograničeno i zamenjuje kako dozvolu za nastanjenje tako i oslobađajuću radnu dozvolu.

Zasebni navodi 1: PROŠIRENJE EU-a I i II

Dana 1. maja 2004. godine je EU-u pristupilo 10 novih država članica: Estonija, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija, Češka, Mađarska, Kipar (Proširenje EU-a I). Dana 1. januara 2007. su pristupile Bugarska i Rumunija (Proširenje EU-a II). Za građane ovih država trenutno još važe određene prelazne odredbe, dakle oni još nemaju neograničen pristup austrijskom tržištu rada.

Sledeće grupe lica iz novih država EU-a već sad imaju pravo na slobodan izbor radnog mesta u celoj Austriji (za njih ne važe prelazne odredbe):

- Građani novih država EU-a koji su 1. maja 2004. odnosno 1. januara 2007. bili legalno nesamostalno zaposleni u Austriji ili
- Građani novih država EU-a koji ispunjavaju uslove za oslobađajuću dozvolu za rad (vidi gore).
- Građani koji su već 5 godina trajno nastanjeni u Austriji i imaju redovna primanja iz odobrene poslovne delatnosti (npr. samostalni delatnici).

Ova lica i članovi njihovih porodica imaju neograničen pristup austrijskom tržištu rada. Pre stupanja u radni odnos kod Zavoda za zapošljavanje AMS međutim moraju podneti zahtev za takozvanu „**Potvrdu o slobodi**“ („**Freizügigkeitsbestätigung**“).

Zasebni navodi 2: Sporazum o udruživanju EU – Turska

Na osnovu sporazuma o udruživanju EU-a sa Turskom, turskim državljanima je olakšan pristup austrijskom tržištu rada. Pod uslovom legalnog nastanjenja i zaposlenja u Austriji u određenom

periodu (zavisno od vrste odobrenja između 3 i 5 godina) Zavod za zapošljavanje AMS izdaje **oslobađajuću radnu dozvolu ili dozvolu za zapošljavanje za turske državljane**.

Članovi porodice (bračni drugovi i maloletna deca) turskih državljana koji su legalno zaposleni u Austriji takođe imaju pristup tržištu rada i AMS im izdaje oslobađajuću radnu dozvolu ili dozvolu za zapošljavanje za turske državljane.

U slučaju **dozvole za zapošljavanje** zahtev kod AMS-a mora podneti preduzeće odnosno poslodavac dotičnog lica, a ista opet važi samo za dotično preduzeće.

Za tursku decu koja žele da započnu stručno obrazovanje, AMS izdaje „dozvolu za zapošljavanje za turske državljane“, čim se nađe mesto za učenika u privredi. Uslov je da je roditelj uredno zaposlen ili da je bio zaposlen u Austriji.

I u ovim slučajevima se uvek treba proveriti da li pogođeni na osnovu dugogodišnjeg boravka imaju pravo na izdavanje „Trajnog boravka – EZ“.

4. PRIZNAVANJE – NOSTRIFIKACIJA („NOSTRIFIZIERUNG“)

Migranti koji su u svojoj domovini već završili određena obrazovanja ili su započeli obrazovanje i žele da ga nastave i završe u Austriji, mogu podneti zahtev za priznavanje odnosno nostrifikaciju svog obrazovanja. Zavisno od vrste završenog ili započetog obrazovanja za to postoje različiti postupci:

a) Zanat

Izučavanje zanata je dualni sistem stručnog obrazovanja. Obrazovanje se odvija na dva obrazovna mesta: u zanatskom pogonu, u kojem se uče specifična (stručna i praktična) znanja i sposobnosti, i u školi za učenike u privredi u kojoj se predaju stručne teoretske osnove i stiče dublje opšte obrazovanje. Za učenike u privredi koji su započeli zanat u inostranstvu, te žele da ga nastave u Austriji, postoje dve mogućnosti:

- **u zanatskom pogonu ako su našli mesto za učenika u privredi**

U ovom slučaju služba za učenike u privredi dotične savezne pokrajine proverava i utvrđuje kojim predznanjem i sposobnostima raspolaže učenik u privredi i na kojem nivou odnosno u koju godinu obrazovanja se može uključiti.

- **Nastavak obrazovanja na drugom obrazovnom putu**

Nije uvek moguće pronaći obrazovno mesto. U Austriji međutim postoje mnogobrojne mogućnosti da se drugim putem dođe do završetka nekog zanimanja, npr. pohađanjem večernjih škola, kurseva za prekvalifikaciju ili kurseva WIFI-a (Institut za unapređivanje privrede) i bfi-a (Institut za poslovno unapređivanje). Nakon završenog obrazovanja se može podneti zahtev za odobravanje polaganja završnog zanatskog ispita. Obrazovne ustanove kao WIFI i bfi nude i pripremne kurseve za završne zanatske ispite.

Završni zanatski ispit

Zahtev za odobravanje završnog zanatskog ispita se podnosi kod službe za učenike u privredi Privredne komore dotične savezne pokrajine. Principijelno za zanat ne postoji starosna granica. U Austriji se zanatska obrazovanja pretežno počinju posle obavezne škole (završavanje 9. školske godine) u dobi od oko 15 godina.

Lica koja su svoje stručno obrazovanje završila u inostranstvu kod Saveznog Ministarstva za privredu i rad (BMWA) mogu podneti zahtev za izjednačenje (=utvrđivanje ekvivalentnosti) svog obrazovanja s odgovarajućim austrijskim zanatskim obrazovanjem.

Sa nekoliko država odnosno regija s uporedivim obrazovanjem postoje sporazumi o stručnom obrazovanju (Nemačka, Južni Tirol i Mađarska) u kojima je utvrđeno koja nacionalna obrazovanja se međusobno podudaraju, te se priznaju. Potvrde o toj ekvivalentnosti dotičnog stručnog obrazovanja na zahtev izdaje služba za učenike u privredi privredne komore dotične savezne pokrajine bez daljeg sadržajnog ispitivanja.

U drugim slučajevima, u kojima je stručno obrazovanje (zanat) završeno u inostranstvu, se zahtev na izjednačavanje proverava od strane BMWA i kod ispunjavanja uslova potvrđuje, ukoliko se u dotičnoj stranoj državi priznaje i odgovarajuće austrijsko obrazovanje.

Ako se ne može dokazati ekvivalentnost obrazovanja, ali se može uveriti da završeno obrazovanje velikim delom odgovara nekom austrijskom zanatskom obrazovanju, BMWA umesto izjednačavanja može izreći odobrenje za pristupanje završnom zanatskom ispitu i utvrditi koji delovi ispita se moraju apsolvirati.

Majstorski ispit

Za lica koja su završila zanat u inostranstvu i u Austriji žele napraviti majstorski ispit, nadležne su službe za majstorske ispite austrijskih privrednih komora

b) Matursko svedočanstvo („Reifezeugnis“)

Kao matursko svedočanstvo (matura) važi svako inostrano svedočanstvo ili diploma s kojim se u državi izdavanja stiče pravo na apsolviranje obrazovanja na koledžu, akademiji, visokoj stručnoj školi ili na univerzitetu. Postoje tri varijante priznavanja:

▶ **Nostrifikacija:** Izjednačavanje stranih (maturskih) svedočanstava s austrijskim svedočanstvima. Time se strano svedočanstvo izjednačava s austrijskim svedočanstvom uključujući sva prava koja iz toga proizilaze. Nostrifikacija se vrši na zahtev kod Saveznog ministarstva za prosvetu, umetnost i kulturu (BMUKK). Ako se pojedini predmeti (stručne oblasti) ne mogu dovoljno dokazati, propisuju se odgovarajući eksternistički ispiti (=ispiti za nostrifikaciju).

U pojedinim slučajevima se i traži da se svedočanstvo overi u zemlji izdavanja.

▶ **Ekvivalentnost na osnovu sporazuma:** Maturska svedočanstva iz država s kojima Austrija ima multilateralni ili bilateralni sporazum kojim se utvrđuje ekvivalentnost maturskih svedočanstava, bez daljeg sadržajnog ispitivanja daju opštu univerzitetsku zrelost. Spisak ovih država se može naći na sajtu Saveznog ministarstva za nauku i istraživanje (www.bmwf.gv.at).

- ▶ **Ekvivalentnost na osnovu odluke visoke škole:** Ukoliko prve dve varijante nisu primenjive, univerzitet odnosno rukovodstvo studijskog tečaja u svrhu prijema na studije može proglasiti maturalno svedočanstvo ekvivalentnim s austrijskim maturalnim svedočanstvom. Ona međutim može usloviti ovu ekvivalentnost prethodnim polaganjem dopunskih ispita.

c) Studije

Studenti koji su započeli svoje studije u inostranstvu i žele ih nastaviti ili završiti u Austriji, mogu podneti zahtev za priznavanje ispita položenih u inostranstvu. Kriterij za priznavanje ispita je ekvivalentnost s odgovarajućim austrijskim ispitom u odnosu na sadržaje i broj časova (ECTS bodovi). Priznavanje vrši dotični univerzitet.

5. INFORMACIJE I LINKOVI

▶ SAVJETOVANJE ZA MIGRANTE - IZBOR:

- **Beč:** Beratungszentrum für Migranten und Migrantinnen www.migrant.at
- **Donja Austrija:** Horizont www.horizont-noe.at
- **Gornja Austrija:** MIGRARE www.migrare.at
- **Salzburg:** VEBBAS www.vebbas.at
- **Tirol:** ZEMIT www.zemit.at
- **Vorarlberg:** Okay. zusammen leben www.okay-line.at
- **Koruška:** IAM www.iam.co.at
- **Štajerska:** ZEBRA www.zebra.or.at

▶ Integrationsfonds Österreich (“Integracioni fond Austrije“)

Platforma na temu migracije i integracije www.integrationsfonds.org

▶ Integrationshaus Wien („Kuća integracije Beč“) www.integrationshaus.at

▶ Cultura Wien

Jezički i kulturni institut.

Austrijska jezička diploma i pripremni kursevi za državljanstvo www.culturawien.at

▶ Peregrina

Obrazovni, savetnički i terapijski centar za imigrante (sa staranjem o deci) www.peregrina.at

▶ Savezno ministarstvo za privredu i rad www.bmwa.gv.at

nadležno u pitanjima priznavanja stručnih obrazovanja

▶ Savezno ministarstvo za nauku i istraživanje www.bmwf.gv.at

▶ Savezno ministarstvo za prosvetu, umetnost i kulturu www.bmukk.gv.at

nadležni za pitanja priznavanja maturalnih svedočanstava i prava na studije

▶ **HELP.gv.at**

Putokaz kroz službe i organe u Austriji www.help.gv.at

▶ **OBRAZOVANJE – ŠANSA ZA VAŠU BUDUĆNOST**

Izbor obrazovanja i zanimanja za osobe s migrantskim porijeklom

Roditeljska knjižica – Bosanski/Srpski/Hrvatski: www.bic.at → Servis → Brošure

Izvori:

Savezno ministarstvo za unutrašnje poslove

Centar za savetovanje migranata

Austrijski integracioni fond